

ĐORĐE
MILOSAVLJEVIĆ

JAGODIĆI

Oproštajni valcer

2

Copyright © 2014, Đorđe Milosavljević
Copyright © ovog izdanja 2014, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Oproštajni valcer

2

I

Kao i svi drugi salaši, i ovaj Milićev ličio je na brod izgubljen u moru ravnice, otvoren pogledu sa svih strana sem sa one severne. Tamo je rastao šumarak, prirodna odbrana od hladne zimske košave. Sakriven iza stabala, Jovan Jagodić oprezno pogleda prema salašu. Lako ga je našao – Jevremova objašnjenja bila su zbrkana, ali je na kraju ipak shvatio da mu vlasnik dreša govori o mestu na koje je, pre mnogo godina, već dolazio u društvu svog oca Milana.

Građena „na lakat“, čvrsta domaćinska kuća, sa posebnim delovima za goste i nadničare, mogla je za vreme sezonskih radova ili svečara da primi i po tridesetak duša. Uz kuću je bio smešten ambar namenjen čuvanju žita i drveni vajat s pušnicom. Na suprotnoj strani su bile štale i obori, kao i manjež za konje, nekad ponos Milićevog salaša. Čitavim prostorom dominirao je visoki đeram na bunaru za koji se govorilo da ima toliko vode da može da napoji sva obližnja sela.

Pa ipak, sada je jedino bled stub dima, slabašno lelujući iz odžaka, odavao da tu neko živi. Sve drugo, neuredno dvorište i ruševne zgrade, izgledalo je pusto. Pričalo se da su dvoje poslednjih Milića napustili salaš samo sa po koferčedom u ruci.

Jovan oprezno nastavi kroz šumarak, pa brzo priđe do zaklona koji mu je pružalo široko stablo duda, sasvim blizu salaša. Odatle još pogleda ka zapuštenom i u sitno rastinje zaraslom salašu. Kao mladić dolazio je ovde sa ocem u posetu starom Zahariju Miliću, ponosnom na svoj salaš i dudovu rakiju koju bi im ponudio već sa vrata. Gledajući sad ono što je ostalo od Zaharijevog imanja, Jovan nije mogao da ne pomisli na kaštel Jagodića. Preti li njemu slična sudbina? Korov, puzavice, pukotine što se kao obolele, nabrekle vene šire zidovima, polako ih lomeći i mrveći u prah? I šta on radi ovde, umesto da brine o svojoj zapuštenoj baštini?

On nesvesno napravi korak u stranu. Suva grana ispod njegovog stopala bučno puče. Iz pravca salaša začu se glasan lavež psa. Jovan se brzo povuče unazad.

Nedaleko od štala, zatežući lanac za koji je vezan, pas je besno lajao u pravcu šumarka. Tad iz kuće izlete Miroljub i ljutito priđe psu.

– Šta je s tobom, prokletinjo? Opet bi zečeve vijao?

Kao da mu odgovara, pas još jače zalaja. Miroljub se okrenu i pogleda ka šumi. Trenutak je razmišljao, onda prišao do psa. Grubo privuče lanac, pa mu ga skinu sa vrata.

Pas istog trenutka svom snagom potrča prema šumarku.

Jovan začu da se lavež iz pravca salaša naglo pojačava, pa se hitro okrenu i potrča nazad kroz šumarak. Ubrzo

izbi na izrovani seoski drum. Lavež je postajao sve bliži i glasniji. Jovan stiže do kola, zasede za volan i upali motor.

Kad je pas istrčao iz šumarka, mogao je samo da zalaje prema automobilu, koji je nestajao niz put.

II

Bilo je večé kad je Vinka, žena paora Ignjata, prešla sokak ispresecan izduženim senkama kuća i stabala, ušla u dvorište Masnikovića i pokucala.

– Ti si, Vinka... – reče Goluba otvorivši vrata. – Uđi.

Iako u mladosti Goluba i Vinka nisu bile bliske, dobro su se poznavale. U selu nije bilo okupljanja na koje njih dve nisu pozvane da budu redare. Uz posluživanje i kuvanje, stizale su i da zapevaju i zaigraju, iako ih je uvek delio nevidljiv, a opet nepremostiv jaz – Vinka je poticala iz paorske, Goluba iz čergarske porodice. A onda je, kad je Vinka već bila Ignjatova žena, Golubina udaja za žandarma Nemanju Masnikovića učinila da taj jaz naprečac nestane.

– Neću, komšinice – uzvratí Vinka. – Svratila sam samo da ti kažem, stigô dreš, eno ga nameštaju kod Jagodića.

– Gde? Kod kaštela?

– Dogovorili se sa gospodinom Jovanom, sutra kreću vršidbu. Biće tamo dvadeset i više ljudi za stolom.

Goluba klimnu glavom, potom preko ramena pogleda ka unutrašnjosti kuće.

– A znaš kako je... ko radi na drešu, konja bi pojeo – paorkinja nastavi. – Marija ih sama nahraniti ne može. Opet nema ko da joj pomogne, nego nas dve.

* * *

Oblačeći se polako i bez žurbe Branko se okrenu prema Aleksandri. Ispred ogledala ona je podigla kosu uvis, veštim pokretom smotala duge pramenove u punđu i učvrstila frizuru iglom. Branko u odrazu pogleda njeno izvijeno telo i lice na kome se još uvek primećivalo rumenilo, uprkos nervozu s kojom je odmerila svoj izgled u ogledalu. Ona iz torbice izvadi ruž i brzo pređe njime preko usana.

Branko pomisli kako bi bilo lepo opet joj raspustiti kosu preko golih ramena, obrisati ruž poljupcem. Priđe joj s leđa i rukama je stegnu oko struka.

– Hoćeš da se vidimo prekosutra?

Ona mu se osmehnu u odrazu ogledala.

– Ja bih želela da se i ne rastajemo.

– Znam, i ja... Ali i ovako mnogo rizikujemo. Kako da ti dostavim poruku?

– Pošalji je na sluškinju Danu. U nju imam poverenja.

– Onda, dogovoreno. Prekosutra...

Branko je nevoljno pusti iz zagrljaja. Ona kratko klimnu i pođe prema vratima sobe.

– Sačekaj, molim te – reče naglo Branko.

Ona zastade, kao da je ove reči i očekivala. Rastanak joj se učinio uzdržan i zato mu priđe očekujući poljubac za rastanak. On, međutim, ostade ukočen.

– Ne razumem se u neverstvo, ali mislim da treba ćutati – reče potom sa oklevanjem. – Ćutati zauvek i ništa ne priznati... Za ovo znamo samo nas dvoje i najbolje da tako i ostane. Slažeš se?

– Shvatila sam te odmah, Branko. Bilo bi mi lepše da mi to ne ponavljaš.

– Razumem, oprosti.

– Znam da ovo između nas ne znači više od...

Aleksandrin pogled nesvesno skliznu do nenameštenog kreveta.

– ...pa, od onog što i jeste. Obična, mala afera dvoje ljudi koji nisu zadovoljni svojim životima.

Branko oćuta, razumevši prebacivanje u njenim rećima.

– Meni nije ųao zbog ovog što smo ućinili, Aleksandra.

Ona se osmehnu, pa mu neųno preće rukom preko obraza.

– Neobićno, zar ne? Kad smo bili ovde, pre toliko godina... ćini mi se da sam ja tebi rekla neųto slićno.

Branko zausti pitanje – i on se sećao tih reći, u slićnoj situaciji i istoj hotelskoj sobi, ali nije bio siguran ko ih je već rekao, ona ili on – ali ga Aleksandra prekinu poljupcem. Potom primeti da mu je na licu ostavila tragove karmina, brzo izvadi maramicu i obrisa ga. I ne znajući, oboje u tom trenutku pomisliųe isto – eto, tim će odsad morati da se bave dok god budu zajedno, prikrićvanjem i uklanjanjem svakog traga da se izmeću njih neųto desilo.

* * *

Dok je mala Radica gleda, baba Milunka igra i za sebe i za svoju unuku, stavljajući zrna pasulja tako da prate liniju

veza na ćilimskoj prostirci. Iako je pogled deteta zamućen i neusredsređen, ona izgleda privučena pokretima starice.

– Ovo je zrno tvoje – kaže tad Milunka, pokazavši detetu pasulj i potom ga postavljaajući na kraj konca. – Ti si pobedila!

I „pobednica“ i „pobeđena“ tad ciknu od sreće, pa starica uzima novo zrno i stavlja ga na početak novog konca.

Nedaleko od njih, Goluba i Nemanja Masniković sede za stolom i gledaju ih odsutno. Oboje znaju da Radica igru ne razume – a i da razume, teško da bi mogla da je igra. Stoga ćute, kao da čekaju ko će prvi da progovori.

– Šta ćemo, Nemanja? – reče tad Goluba. – Ja moram pomoći Mariji.

– A šta si joj ti dužna? Mi žito za vršidbu ionako nemamo.

– Pa kako će ona sama?

– Marija radi kod Jagodića. Što bi joj ti pomagala?

– Polako, sine – umeša se Milunka. – Nek Goluba ide u kaštel, nas dvoje možemo s Radicom u Petrograd.

– I ja bih htela da pođem – pobuni se Goluba.

– Ćeri, ne može se i u njivu i u crkvu. Ti lepo idi da pomogneš toj Mariji, mi ćemo kod lekara.

Nemanja ćutke spusti glavu i izbegnu Golubin pogled.

– Pa dobro – ona prikri uzdah. – Neka bude.

* * *

Aleksandra izbroja deset udaraca o zvono koji su dopirali iz pravca katoličke katedrale. Znala je da se zadržala, ali nije očekivala da je tako kasno. Ona sa zebnjom požuri ka vili.

Ubrzo se našla usred promenade. Topla letnja noć izmamila je na šetalište veliki broj Petrograđana. Uspori hod praveći se da je i ona izašla u šetnju. Zažali što je odbila Brankov nevoljni predlog da je odveze do kuće. Ipak, videla je da mu je laknulo kada je to učinila.

Prolazila je pored prepune terase nedavno renoviranog hotela *Kruna*. Svako ko je držao do sebe morao je tamo sedeti ili bar proći pored nje. Učini joj se da svi gledaju u nju, pa brzo prebaci ešarpu preko lica, spusti glavu i bez daha požuri prema vili.

* * *

Poluotvorenih očiju, Tomislav je sedeo u kadi punoj vode i malaksalo gledao nekud ispred sebe, kao da je kupanje raskvasilo, rastopilo i spralo svu njegovu bezazlenu energiju. Milena iz kante zahvati i na sina izli poslednje preostalo lonče vode. Potom kleknu iza kade, spusti glavu na njegovo rame i zagrlila ga.

– Ti misliš da te ja ovako kažnjavam, Tomislave? Jeste, znam, ti tako misliš.

Tomislav je ćutao i beživotno sedeo u vodi. Sa rukama stegnutim oko njegovih grudi, Milena ostade još malo, čekajući njegov odgovor ili bilo kakvu reakciju. Potom se pridignu sa kolena, priguši ljutnju koja u njoj buknu i uze peškir sa stolice.

– Ustani sad.

Tomislav ostade nepomičan, kao da je ona voda u kadi rastopila sav njegov duh i sva njegova čula.

– Rekla sam ti da ustaneš!

Majčino nestrpljenje povuče prave konce i Tomislav poput marionete ustade iz kade. Voda se ocedi sa njega i on pred Milenom ostade potpuno nag. Trenutak ga je zadovoljno odmeravala – ako je Tomislav ponekad i mogao da svoj duh i osećanja sakrije daleko od njenog domašaja, bar ju je njegovo telo slušalo tako bespogovorno.

Milena mu potom priđe i krenu da ga briše peškirom, pokretima u isti mah i odlučnim i nežnim.

– Ja hoću da ti imaš od života sve, kô i bilo ko drugi tvojih godina... A ko to tebi može da pruži, sem tvoje majke?

Milena izvede sina iz kade, pa veza peškir oko njegovih bokova. Privuče mu glavu bliže sebi i poljubi ga u obraz.

– A i ko ti može biti važniji i bliži od mene, Tomislave? Sigurno ne tvoja lažljiva sestra.

* * *

Zadihana, Aleksandra dotrča do ulaznih vrata vile Belopoljanski. Kad dohvati i prodrma kvaku, shvati da su zaključana. Oprezno udari zvekirom. Za trenutak ne dobi odgovor. Ona udari ponovo, sad nešto snažnije. Vrata se otvoriše i iza njih proviri glava kamerdineru Slaviše.

– Dobro veče, gospođo Bogdanović – reče bez izraza.

– Izvini, Slaviša... Nisam htela da lupam, bilo je zaključano.

Kamerdiner širom otvori vrata, kao da nije ni čuo njeno izvinjenje. Da li zato što je smatrao da ona i ne treba da mu objašnjava svoje postupke, ili zato što se u njenim rečima tako jasno primećivala nevešto prikrivana krivica, to Aleksandra nije znala.

– Vaša majka poručuje da je sačekate u salonu – reče joj kratko.

Aleksandra nesvesno zastade na pragu. Susret sa majkom bila je poslednja stvar koju je želela.

– Je li moj muž kod kuće? – upita sa nadom.

– Gospodin Belopoljanski će zbog posla noćiti u Pančevu.

Aleksandri ne preostade ništa drugo nego da klimne glavom i zakorači u kuću. Uostalom, ovaj razgovor sa majkom mogla je odložiti, ali ne i izbeći.

* * *

Branko zaustavi automobil ispred kaštela, iskorači iz vozila i zastade iznenađeno. Zar je toliko bio odsutan, pomisli – ko je stigao da nešto ovakvo dovuče i smesti tako blizu kaštela? Zoltan je upravo zatvorio kapiju kaštela i krenuo prema njemu. Branko mu pokaza prema ekonomskoj zgradi.

– Kakvo je ono čudo tamo, Zoltane?

Zoltan se okrenu polako i ćutke, već znajući šta mu Branko pokazuje. Kraj zgrade ekonomije, šireći oko sebe težak miris ulja, znoja i slame, bio je smešten dreš. Sa upaljenim lampama na sebi ličio je na masivnu oklopnjaču puštenu u plovidbu mrakom dvorišta. Dva radnika, mašinista i inženjer, još su poslovali oko njega, podešavajući kotao i ventile, nameštajući i zatežući remenje. Pored njih je stajao Jevrem, zadovoljno nadgledajući završetak pripremnih radova.

– Zoltane? – ponovi Branko, pošto odgovor nije stizao.

– Dreš, gospodine Branko – polako uzvratil Zoltan. – Nisam pre video da su neki ovako brzo namestili... Ujutru počinje sa radom.

Dobijeni odgovor iscrpeo je Brankovo zanimanje. Ako mu je na prvi pogled izgledao kao oklopnjača, dreš mu je sad više ličio na nekakav stari, ružni karusel, što je sa nekog kirbajna dovučen u njihovo dvorište. Uostalom, imao je i mnogo važnijih briga.

– Gde je Ljubica?

– Mislim da se gospođica Ljubica već povukla u sobu
– odgovori odsutno Zoltan.

* * *

Kao na optuženičkoj klupi, Aleksandra je sedela za stolom iščekujući svog sudiju i dželata. Milena žustro uđe u salon ne pogledavši je. Aleksandra se uspravi i pokuša da prikrije drhtanje glasa.

– Je li Tomislav dobro, mama?

– Ne prenemaži se, Aleksandra. Pokazala si koliko brineš za svog brata.

– Nađa mi je rekla da je bio uznemiren.

– Naravno da je bio uznemiren. Ostavila si ga, kao slepo štene, celo popodne kod one usedelice.

– Nađa mi reče da si ga uplašila.

Milena prvi put pogleda ćerku u oči, odmeravajući je sa prigušenim besom.

– Nađa ti je rekla ono što si ti želela da čuješ! Ako se uplašio, uplašio se za tebe! Misliš da ću pustiti da ovo prođe nekažnjeno?!

Pretnja uzdrma Aleksandru. To što su je drugi smatrali zrelom, udatom ženom nije menjalo činjenicu da se pred majkom osećala kao dete, dobro upoznato sa okrutnim, dugim i maštovitim kaznama koje je njena majka

smišljala. Kada je upoznala Nađinu majku, tetka Katarinu, bila je iskreno zapanjena što postoje i drugačiji roditelji. Ova učiteljica klavira, izbegla nakon Oktobarske revolucije, odnosila se prema njoj i Nađi više kao drugarica nego kao roditelj. Ništa nije moglo da bude drugačije od udovice Bogdanović, koja se prema svojoj deci odnosila kao gospodar.

– Samo sam otišla u šetnju.

– Rekla sam, dosta prenemaganja! – Milena prasnu svom snagom dugo potiskivanog gneva. – I govori! Bila si sa Brankom?! Je li tako?

– Kažem ti, pozelela sam da se prošetam malo sama... Svratila sam u neke radnje, bila u pozamanteriji...

Milena se podboči i pogleda ćerku kao da je zaista zainteresovana za njena objašnjenja.

– Ako bi mi rekla koje su to radnje, pretpostavljam da bi oni mogli da to potvrde?

Aleksandra zastade pokolebano, onda brzo klimnu glavom nadajući se da je pronašla spasenje.

– Pa, zašto ne? Možemo otići i zajedno...

Milena je prekide odmahnuvši rukom.

– Ne, imam bolju ideju. Otići ću sutra u kaštel Jagodića, kod one gospođice Petrović.

Milenine reči pogodiše njenu ćerku kao šamar. Kad se pribrala, pogleda majku u neverici. Udovica Bogdanović neumoljivo nastavi:

– Ako se dobro sećam, ona je verenica Branka Jagodića. Možda će znati gde je on bio i šta je danas radio?

– Ti se šališ, mama?

– Bože sačuvaj, Aleksandra. Meni sve ovo ni najmanje nije smešno.

– Zar ne misliš da bi to moglo da napravi...

– Šta? – Milena je prekide zburado. – Neki provincijski skandal, možda?

– Ako tek tako odeš, i postavljaš takva pitanja...

– Rekla si da nisi bila sa Brankom, Aleksandra. Zato ne znam čemu uopšte taj strah. Uostalom, ako se ispostavi da me nisi lagala, i da je Branko bio u kaštelu loveći leptire, ja ću se izviniti i tebi i gospođici Petrović.

Milena krenu prema vratima. Aleksandra pogleda za njom tražeći reči. Pre nego što ih pronade, Milena iskorači iz salona i zatvori vrata za sobom.

* * *

Branko je svukao košulju i pantalone još u hodniku. Tiho je ušao u sobu i odložio odeću, potom se pažljivo uvukao u postelju. Okrenuta leđima, Ljubica je nepomično ležala. On se nagnu prema njoj, pogleda kroz mrak sobe.

– Ljubice? – tiho je oslovi.

Ona se ne pomeri. Branko oslušnu – disala je ravnomerno, polako i duboko. Umiren, on spusti glavu na jastuk.

Već je zaspao, pomisli koji minut kasnije Ljubica i nastavi da leži bez pokreta, otvorenih očiju gledajući nekud ispred sebe.